

Nr 104

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1961/62 till viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor; given Stockholms slott den 17 mars 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven af Geijerstam

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att för budgetåret 1961/62 skall anvisas ett reservationsanslag av 600 000 kronor att disponeras av Kungl. Maj:t för bestridande av kostnader för en intensifierad upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 mars
1961.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet af Geijerstam fråga om anslag för budgetåret 1961/62 till viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor samt anför därvid följande.

Riksdagens skrivelse 1959: 226

I motioner till 1959 års riksdag (I: 367 och II: 448) behandlades vissa aktuella ungdomsfrågor mot bakgrunden av utvecklingen på ungdomsområdet. Ungdomen betecknades som i stort sett duktig och skötsam. Trots detta vore det direkt felaktigt att avgränsa ungdomsproblemen till dem som direkt hemfallit åt brottslig verksamhet eller andra grova oarter. Även andra ungdomar hade svårt att finna sig tillrätta i samhället, där de unga mötte något som närmast kunde benämnas normlöshet. Det skulle vara av synnerligen stort värde med en allmän upplysningskampanj i syfte att få till stånd en likartad bedömning och något så när likartade och sunda normer från hemmens sida i ungdoms- och uppfostringsfrågor. En sådan upplysningskampanj skulle lämpligen kunna ske via radio, TV och press. Vidare borde lämpliga former sökas för en samverkan mellan hem, skola och kamratkrets m. fl.

Allmänna beredningsutskottet fann i sitt utlåtande (nr 23) att förslagen att sätta igång en upplysningskampanj och att söka finna former för samverkan mellan hem, skola och kamratkrets borde närmare övervägas. Utskottet ansåg sig inte böra gå in på frågan hur en dylik upplysning borde utformas men ville framhålla, att de moderna kommunikationsmedlen självfallet borde komma till användning. Särskilt borde beaktas att televisionen visat sig ha ett starkt grepp över ungdomarna. Utskottet hemställde att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande dessa frågor. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag (Rskr 226).

Kommunala kampanjer

I sin serie Råd och anvisningar har socialstyrelsen givit ut ett särskilt häfte som behandlar upplysningsmöten och andra aktioner för föräldrar i ungdomsfrågor (nr 132, november 1960). Styrelsen anför, att kommunernas åtgärder i allmänt förebyggande ungdomsarbete i regel tar sikte direkt på ungdomen i det att kommunerna i olika former stöder ungdomens föreningsliv i orten och även anordnar ungdomsverksamhet i egen regi. Men det har också under senare tid förekommit, att kommunerna i det förebyggande ungdomsarbetet vänder sig till de vuxna med en informationsverksamhet, som skall vara dessa till hjälp i deras fostran av de unga.

Den kommunala informationsverksamheten i ungdomsfrågor för vuxna omfattar, anför socialstyrelsen, vanligen upplysningsmöten, dit alla föräldrar som har skolbarn inbjudes. Ett annat sätt att nå föräldrarna med råd om uppfostran är att dela ut broschyrer. Även annonsering i de lokala dagstidningarna med förmaningar till föräldrarna har förekommit.

Såsom ansvariga för dessa kommunala aktioner står ofta två eller flera kommunala organ gemensamt, i regel barnavårdsnämnden och dessutom omväxlande skolstyrelsen, polismyndigheten och ungdomsstyrelse, om sådant eller motsvarande organ är inrättat.

Socialstyrelsen anför vidare, att anordnande av upplysningsmöten för föräldrar givetvis kan ske på olika sätt, beroende på de lokala förutsättningarna i kommunen. Ett exempel på upplysningsmöten utgör den serie av föräldraträffar, som barnavårdsnämnden i Örebro genomfört och beträffande vilken närmare upplysningar lämnas.

Broschyrer med råd och förklaringar har, fortsätter socialstyrelsen, utdelats av flera kommuner. En broschyr, som kommit att stå som typförebild, är den som framställts av barnavårdsnämnden i Södertälje. Den behandlar i korthet sådana spörsmål som fickpengar, utespring, rökning och alkoholvanor.

Socialstyrelsen rekommenderar bl. a., att barnavårdsnämnderna och de övriga ifrågakommande lokala organen samverkar med föreningarna i orten — varvid förutom ungdomsföreningar och föräldraföreningar kvinnoorganisationerna nämnes särskilt — vid anordnande av föräldramöten, vid utarbetande av föräldrabroschyrer och vid vidtagande av liknande åtgärder.

Förslag av statens ungdomsråd

Statens ungdomsråd tillsattes enligt Kungl. Maj:ts beslut den 20 november 1959. Ungdomsrådets uppgift är att samordna och stimulera de frivilliga organisationernas arbete bland ungdom och för ungdomens fostran samt

att främja samverkan med motsvarande verksamhet från de berörda myndigheternas sida ävensom med hem och skola. Ungdomsrådet består av 20 ledamöter, som representerar olika ideella, religiösa, politiska och idrottsliga organisationer samt kommunerna och berörda ämbetsverk m. fl.

Riksdagens förenämnda skrivelse överlämnades av Kungl. Maj:t till statens ungdomsråd för att tagas i beaktande vid fullgörande av det rådet meddelade uppdraget.

Statens ungdomsråd lade med anledning härav i skrivelse den 9 november 1960 fram vissa allmänna riktlinjer för en intensifierad upplysningsverksamhet på ungdomsområdet, som rådet ansåg böra komma till stånd.

Huvudsyftet med en dylik verksamhet skulle vara att underlätta ungdomens anpassning till samhällslivet. Ungdomsrådet ansåg det mindre lämpligt — om inte omöjligt — att i en upplysningsverksamhet ta sikte på alla faktorer av betydelse för verksamheten. Ett urval måste här ske. Upplysningsverksamheten borde behandla väsentliga problem rörande hemmen och föräldrarna, skolan och dess kontakter med föräldrarna, kamratkretsen och gänget samt föreningslivet. Vidare borde problem i samband med alkoholbruket uppmärksammas. Upplysningsverksamheten borde i första hand rikta sig till ungdomen. Men den borde också rikta sig till de vuxna. Den skulle verka opinionsskapande utan att därför ge sken av att servera en för alla färdig lösning av problemen.

Beträffande uppläggningsen av verksamheten i övrigt anförde ungdomsrådet i huvudsak följande.

För att upplysningsverksamheten skall nå full effekt och väcka den uppmärksamhet som åsyftas måste samtliga massmedia tas i anspråk — press, film, radio och TV samt eventuellt broschyrer.

För att också få så många människor som möjligt att aktivt sysselsätta sig med problemen bör i princip hela organisations-Sverige sysselsättas. Genom diskussionsgrupper, studiecirklar, föredrag osv. bör så många som möjligt av de aktiva inom våra föreningar arbeta igenom problemet att främja för livet i samhället nödvändiga, gemensamma värderingar.

Den intensifierade upplysningsverksamheten bör i starten stödjas av annonser i rikspressen, såväl dags- som veckopress, och i lokaltidningarna. Dessutom bör tidningarna helt naturligt intresseras för att följa upp diskussionen på sina textsidor.

Ett antal korta spelfilmer bör inspelas, eventuellt i samarbete med TV. Man bör hellre välja en å två av mycket hög klass än flera filmer av sämre klass.

Helt naturligt bör samarbetet med radio och TV utvecklas på olika sätt. Helst bör, under tiden den intensifierade upplysningsverksamheten varar, dessa organ till en inte ringa del färgas av denna verksamhet. Redan i förberedelsearbetet bör radio- och TV-ledning ges tillfälle att delta.

I det föregående har betonats den roll, som organisationslivet har för upplysningsverksamhetens genomförande. Generellt gäller för kontakten med organisationerna, att dessa bör förberedas och informeras i mycket god tid.

I övrigt torde organisationernas egna förslag och initiativ, i den mån de inrymmes i den allmänna ramen för upplysningsverksamheten, böra särskilt uppmärksammas.

Ungdomsrådet hemställde, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en särskild expertberedning att ytterligare utreda frågan.

Förslag av 1960 års ungdomsupplysningsutredning

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 25 november 1960 tillkallade jag fyra utredningsmän¹ med uppdrag att i samråd med statens ungdomsråd skyndsamt utreda och framlägga förslag rörande innehållet i och utformningen av en med statligt stöd bedriven upplysnings- och propagandaverksamhet i ungdomsfrågor. Vid utredningsarbetet skulle särskilt beaktas möjligheterna att stödja verksamhet av ifrågavarande slag som bedrivs av kommuner och enskilda organisationer.

Utredningsmännen, som antagit benämningen 1960 års ungdomsupplysningsutredning, har i skrivelse den 8 mars 1961 lagt fram förslag beträffande statligt stöd till viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor.

Utredningen upplyser, att dess arbete ännu inte är slutfört. Utredningen har emellertid ansett sig böra redan nu framlägga vissa delförslag i syfte att möjliggöra att en viss verksamhet på området skall kunna igångsättas under hösten 1961. Det är utredningens avsikt att vid en senare tidpunkt avlämna slutliga förslag. Utredningen har under arbetets gång haft samråd med bl. a. kontaktmän som utsetts av statens ungdomsråd.

Utredningen anser, att en intensifierad upplysnings- och propagandaverksamhet i ungdomsfrågor är motiverad. Denna verksamhet skall bl. a. gå ut på att ge information om dagens ungdom och den förändrade samhällssituationen. Problemen bör ställas under debatt och föras ut till ungdomarna själva, till deras föräldrar och till allmänheten. En uppgift bör vara att fylla ut det tomrum som f. n. finns i fråga om information rörande de positiva dragen i dagens situation. Utredningen avråder från att en tidsbestämd kampanj anordnas på detta område. Verksamheten bör i stället läggas upp på något längre sikt. Den bör nå ut till allmänheten på de vägar som redan finns (statliga och kommunala myndigheter, folkrörelser, ungdomens egna organisationer, kommunal ungdomsverksamhet, föräldraföreningar, radio, television och press). En förstärkning och samordning av dessa vägar bör komma till stånd.

Utredningen upplyser, att Sveriges radio under hand ställt sig positiv till tanken att få till stånd en utökning av ungdomsprogrammen i radio och television och även beträffande ungdomsprogrammens förläggning tids-

¹ Rektorn G. Dahlander, redaktörerna Carin Beckius och R. Lundgren samt ungdomsintendenten Anna-Greta Gustafson.

mässigt. Sveriges radio har vidare ställt i utsikt att den förlagsverksamhet av ljusband och filmkopior, som nyligen satts i gång, skall kunna ställas till ungdomsorganisationernas disposition. När det gäller pressen tror utredningen att det vore värdefullt om sociala och andra med ungdomsfrågor sysselsatta statliga och kommunala myndigheter, liksom ungdomsorganisationerna, tog kontakt med pressens organisationer i syfte att vidga journalisternas möjligheter till fortbildning på ungdomsområdet.

Viss upplysning till föräldrarna bör kunna lämnas genom broschyrer om barns och ungdomars utveckling, utarbetade av psykiatrer och psykologer m. fl. Dessa broschyrer bör distribueras till föräldrar och andra vårdnadshavare i anslutning till utbetalningen av de allmänna barnbidragen.

Kontakterna mellan skola och olika ungdomsorganisationer bör stimuleras. Lärarna bör därvid informeras om förefintlig verksamhet på ungdomsområdet i orten.

Utredningen framhåller ungdomsorganisationernas och folkbildningsarbetets stora betydelse för en positiv ungdomsfostran. För att stimulera dessa organisationer föreslår utredningen, att varje år skall framställas en kortfilm, som kan användas av organisationerna. Statens ungdomsråd bör utse en filmjury bestående av tre specialister på film och två representanter för rådet. Juryn skall lämna förslag om vilken ungdomsfilm som skall framställas. Den bör dessutom kunna ta upp till behandling frågor om stöd till andra ungdomsfilmer, som framställes av ungdoms- och folkrörelseorganisationer m. fl. Den ungdomsfilm, som enligt förslaget skall produceras varje år, skall åtföljas av råd och anvisningar för det möte som filmen skall användas vid. Kostnaderna för denna filmverksamhet beräknas till ca 200 000 kronor för år.

Utredningen föreslår vidare, att länskonferenser skall anordnas för behandling av ungdomsfrågor inom varje län. Till dessa konferenser bör länsstyrelserna kalla representanter för kommuner, skolväsende samt ungdoms- och folkbildningsorganisationer m. fl. Konferenserna — benämnda »Ungdomen och länet» — bör planeras att genomföras hösten 1961. Ett statligt bidrag av 100 000 kronor bör anvisas för ändamålet.

Slutligen föreslår utredningen att s. k. punktkampanjer, dvs. kortvariga och intensiva kampanjer i vissa speciella och begränsade frågor, skall komma till stånd. Som exempel på en lämplig sådan nämner utredningen en av Samarbetsnämnden i alkoholfrågan planerad kampanj mot anskaffande av rusdrycker till ungdomar. Utredningen föreslår, att 300 000 kronor årligen anvisas till dylika punktaktioner. Statens ungdomsråd bör vara rådgivande organ för verksamheten.

Utredningen hemställer, att 600 000 kronor anvisas för planering och igångsättning av den ifrågavarande upplysningsverksamheten.

Föredraganden

Ungdomsfrågorna har under senare år stått i centrum för den offentliga debatten och på olika sätt uppmärksammats från det allmännas sida. Detta får ses mot bakgrunden av en utveckling, som givit ungdomsproblemen en annan dimension än tidigare och gjort dem mer svårbemästrade. Samhällets ändrade struktur, familjens nya ställning och en rad andra faktorer har medverkat härtill. Ungdomen har kommit i en helt ny situation, där gamla bindningar och normer inte håller eller inte har samma betydelse som förr. Sådana ting och mycket annat anses i sin tur ligga bakom den kraftiga stegringen av ungdomsbrottsligheten och alkoholbruket bland ungdomen, där situationen ger anledning till allvarlig oro, även om endast en relativt liten del av ungdomen berörs.

Det allmännas åtgärder har i detta läge satts in över ett mycket vidsträckt fält. Ungdomspolitikerna ingår som ett naturligt led i det reformarbete, som bedrivs på en rad samhällsområden såsom familje- och bostadspolitikerna, samhällsplaneringen, skolan och yrkesutbildningen. Men också i fråga om ungdomens fostran och vård i egentlig bemärkelse måste åtgärderna sättas in på bred front. Målsättningen är att främja ungdomens positiva anpassning till samhället. Självfallet skall ungdomens fostran till goda ansvarskännande medborgare i första hand ske i hemmen men det gäller att aktivisera intresset för uppfostringsfrågorna hos föräldrarna och att genom upplysning och på annat sätt stödja dem i denna deras viktiga uppgift.

Stort avseende har fästs vid de fostrande och förebyggande åtgärder, som här åsyftas. Verksamhet av denna art bedrivs främst genom skolan, barnavårdsnämnderna samt de frivilliga organisationerna. I den nya barnavårdslagen, som trätt i kraft den 1 januari i år, har stor vikt lagts vid förebyggande verksamhet. Den pågående utbyggnaden av den psykiska barn- och ungdomsvården och den nyligen beslutade försöksverksamheten på familjerådgivningens område är betydelsefulla led i den utveckling som pågår på detta område liksom åtgärderna för att öka tillgången på fritidslokaler m. m. Upplysning i ungdomsvårds- och uppfostringsfrågor har spelat en inte obetydlig roll och bedrivits både genom myndigheter och organisationer och i lokala kampanjer.

Det har framstått som naturligt att i arbetet med påverkan av ungdomarna och deras föräldrar i allt större omfattning engagera de resurser som finns hos olika ideella organisationer, framför allt hos ungdomens egna sammanslutningar. Dessas verksamhet stödes bl. a. genom anslag under åttonde huvudtiteln till ungdomsledarutbildning, fritidsverksamhet m. m. För att samordna och stimulera de frivilliga organisationernas arbete och för att främja samverkan med berörda myndigheter ävensom med hem och

skola har statens ungdomsråd inrättats. Det är min förhoppning att ungdomsrådets arbete skall kunna vara till nytta för såväl organisationernas som de berörda statliga och kommunala myndigheternas ungdomsvårdande och ungdomsfostrande verksamhet.

Med det sagda har jag velat i största korthet antyda bakgrunden till den nu föreliggande frågan. Riksdagen har tagit upp spørsmålet om en upplysningskampanj i ungdomsfrågor. Statens ungdomsråd har funnit att det finns behov av en upplysningsverksamhet på ungdomsområdet med huvudsyfte att underlätta ungdomens anpassning till samhällslivet. Innehållet i och utformningen av en dylik verksamhet utredes av 1960 års ungdomsupplysningsutredning på grundval av en av statens ungdomsråd med skrivelse i november 1960 framlagd förberedande utredning.

Utredningen har ännu inte avslutat sitt arbete. Den har emellertid lagt fram delförslag avsedda att möjliggöra att en viss verksamhet kan sättas igång redan under nästa budgetår.

Utredningen har avrått från en tidsbestämd kampanj och har i stället uttalat sig för andra stimulerande åtgärder som utredningen tänker sig ingå i ett mera långsiktigt program. Denna fråga kan inte upptas till närmare prövning förrän utredningen slutfört sitt arbete. Med hänsyn till den oroande utvecklingen av ungdoms-socialiteten och läget på ungdomsvårdsområdet över huvud anser jag emellertid liksom utredningen det angeläget att åtgärder för att stimulera och intensifiera den genom olika organ pågående upplysningsverksamheten i hithörande frågor snarast kan komma till stånd. Jag ansluter mig därför till förslaget att medel skall ställas till förfogande för upplysningsverksamhet på ungdomsområdet under nästa budgetår.

I fråga om riktlinjerna för denna verksamhet innehåller både ungdomsrådets och utredningens skrivelser flera värdefulla uppslag, som bör tillvaratas. Jag hälsar med tillfredsställelse den positiva inställning som enligt vad utredningen upplyser kommit till uttryck från Sveriges radios sida. Radio, television och press kan självfallet spela en central roll i den ifrågasvarande verksamheten. Medverkan från skolans sida är angelägen. I övrigt synes det inte möjligt att i detalj ta ställning till de av utredningen framlagda förslagen utan utredningens slutliga betänkande och remissbehandlingen av detta torde få avvaktas.

Mycket talar emellertid för att den intensifierade upplysningsverksamheten enligt utredningens tanke bör sättas igång hösten 1961 som en samordnad aktion över hela landet. Den centralt ledda kampanjstarten skulle därvid i så stor utsträckning som möjligt följas av lokala aktioner av den typ som under de senaste åren förekommit i ett stort antal städer under medverkan av skola, barnavårdsmyndigheter, föräldraföreningar, ungdoms-

organisationer m. fl. I anslutning härtill skulle de av utredningen förordade länskonferenserna kunna fylla en uppgift.

Inom ramen för denna upplysningsverksamhet hösten 1961 eller separat bör också finnas möjlighet att stödja punktkampanjer av den typ som representeras av den av Samarbetsnämnden i alkoholfrågan planlagda kampanjen mot anskaffande av rusdrycker till ungdom. Beträffande denna kampanj vill jag nämna, att enligt vad jag inhämtat syftet med densamma är att mobilisera folkopinionen mot den anskaffning av rusdrycker till ungdom, som nu äger rum i betydande utsträckning och som är en kraftigt bidragande orsak till ökningen av ungdomsfylleri och ungdomskriminalitet. Kampanjen skall enligt föreliggande planer väsentligen genomföras i folkrorelsernas regi under medverkan av press, radio, television osv. och i samråd med statens ungdomsråd. Nya systemaktiebolaget har utfäst sig att bestrida vissa kostnader för kampanjen. Det synes mig angeläget att en kampanj av detta slag kommer till stånd.

Filmer som är lämpliga att använda för upplysning och såsom underlag för diskussioner i ungdomsfrågor synes vidare kunna vara värdefulla medel i upplysningsverksamheten. Åtgärder för att producera eller stödja produktionen av sådana filmer bör kunna komma i fråga. Broschyrer synes under vissa förutsättningar kunna vara nyttiga, även om jag ställer mig tveksam till att i sådan form meddela generella konkreta uppfostringsråd och anvisningar om utespring, fickpengar, tobaksbruk o. dyl.; sådana torde liksom hittills bäst utformas och distribueras lokalt som ett led i kommunala kampanjer. Det bör emellertid ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma hur anvisade medel skall användas sedan mera utarbetade förslag lagts fram. I sådan ordning torde även få beslutas om upplysningsverksamhetens ledning och organisation. Jag vill dock redan nu framhålla att man här bör undvika att tillskapa nya organ och att därför den erfarenhet som finnes hos berörda centrala myndigheter, statens ungdomsråd och organisationerna själva i så stor utsträckning som möjligt bör utnyttjas. Den efter lokala önskemål differentierade upplysningsverksamheten ute i kommunerna förutsätter jag även i fortsättningen kommer att bedrivas i de former, man på varje ort finner lämpliga, och i huvudsak icke bekostas av statsmedel.

Det av utredningen för nästa budgetår föreslagna anslagsbeloppet 600 000 kronor synes lämpligt avvägt.

Aberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor* för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bengt Wilhelmsson